

Nivalan perusopetuksen
tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

1.8.2022

1. Johdanto	3
2. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus	3
3. Koulun toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma	3
4. Selvitys koulun yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotilanteesta	4
5. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön osa-alueet	5
5.1 Opetuksen järjestäminen.....	5
5.2 Oppimisen arviointi.....	6
5.3 Elämäkatsomus vakaumus ja mielipide	6
5.4 Etninen tausta, kansallisuus ja kieli.....	7
5.5 Seksuaalinen suuntautuminen.....	7
5.6 Seksuaalinen häirintä ja sen ehkäisy.....	7
5.7 Vammaisuus ja terveydentila.....	8
6. Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi.....	8
6.1 Sukupuolitietoinen opetus ja ohjaus	8
6.2 Tasa-arvon edistäminen oppiaineittain	9
7. Muistilista kouluille toiminnallista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa varten	14

1. JOHDANTO

Tämä suunnitelma toimii pohjana koulujen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyölle.

Suunnitelmaa täydennetään ja päivitetään tarvittaessa.

Koulukohtainen toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma tehdään kunkin koulun ja oppilaiden tarpeiden pohjalta. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilökunnan ja oppilaiden sekä huoltajien kanssa. Suunnitelma tarkistetaan lukuvuosittain.

2. TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Yhdenvertaisuus tarkoittaa kaikille ihmisille samoja ihmisoikeuksia ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollisuuksia

Yhdenvertaisuus yhteiskunnassa merkitsee samoja mahdollisuuksia päästä koulutukseen, saada työtä ja sosiaalisia palveluja.

Yhdenvertaisuus ei merkitse sitä, että ”kaikki jaetaan aina tasan kaikille”. Toinen ihminen voi tarvita enemmän tukea kuin toinen. Niin ikään ihmiseltä voidaan evätä jokin oikeus, joka myönnetään toiselle, kun epäämiseksi on olemassa perusteet.

Käsitteellä ***tasa-arvo*** tarkoitetaan yleensä sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Sukupuoli on moninainen asia. Se ei koske vain naisia ja miehiä, vaan myös muita sukupuoli-identiteettejä. Sukupuolten tasa-arvo on sukupuolten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia sekä vallan ja resurssien tasapuolista jakautumista.

3. KOULUN TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA

Yhdenvertaisuussuunnitelmassa tarkkaillaan koulun toimintaa kaikkien oppilaiden yhdenvertaisuuden kannalta. Tasa-arvosuunnitelma keskittyy sukupuolten tasa-arvoiseen kohteluun sekä sukupuolivähemmistöjen huomioimiseen.

Toiminnallinen koulukohtainen suunnitelma sisältää seuraavat asiat:

1. Selvitys koulun tasa-arvon ja yhdenvertaisen kohtelun nykytilanteesta

Suunnitelma perustuu kyselyyn tai muuhun koulussa tehtyyn kartoitukseen. Tässä osassa kuvataan, miten nykytilaa kartoitettiin ja mitkä ovat kartoituksen tulokset. Mikä on tasa-arvon ja yhdenvertaisen kohtelun nykytilanne koulussa?

2. Tavoitteet ja toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisen kohtelun edistämiseksi

Koulu asettaa kartoituksen ja nykytilan kuvauksen perusteella vähintään yhden tavoitteen koulunsa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyölle. Tavoitteiden saavuttamiseksi laaditaan konkreettiset toimenpiteet lukuvuodelle tai -kaudelle kerrallaan.

3. Suunnitelman seuranta, toimenpiteiden tulokset ja arviointi

Suunnitelman toteutumista seurataan säännöllisesti. Toimenpiteiden vaikuttavuutta arvioidaan lukuvuosittain. Arvioinnin perusteella määritellään toimenpiteet seuraavalle lukuvuodelle/-kaudelle.

Koulun tasa-arvon ja yhdenvertaisen kohtelun nykytilanteen kuvaus, tavoite/tavoitteet, toimenpiteet ja arviointi liitetään osaksi oppilashuoltosuunnitelmaa. Tavoitteet ja toimenpiteet sen pohjalta kirjataan myös lukuvuosisuunnitelmaan.

Kouluilla pitää myös olla osana oppilashuoltosuunnitelmaa ajan tasalla oleva suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä.

4. SELVITYS KOULUN YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOTILANTEESTA

Keskeistä on selvittää, miten yhdenvertaisuus toteutuu koulussa tällä hetkellä ja miten se voisi toteutua paremmin. Selvityksen tavoitteena on saada realistinen kuva siitä, millainen tilanne on ja erityisesti tunnistaa ongelmallisia osa-alueita tai ryhmiä, jotka ovat muita huonommassa asemassa. Tärkeää on, että kaikki ymmärtävät, mistä syrjinnässä ja yhdenvertaisuudessa on kyse ja millaisia normeja koulussa ylläpidetään tiedostamatta.

Tasa-arvosuunnittelussa selvitetään, millainen on tasa-arvoinen koulu, mitkä asiat koulussa voivat estää sukupuolten tasa-arvon toteutumista ja mitkä asiat taas edistävät tasa-arvoa. Huomioidaan myös, millä toimintatavoilla oppilailla on sukupuolesta riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa koulun toimintaan sekä miten häirintään puututaan ja ennaltaehkäistään sitä. Tasa-arvotilannetta arvioidessa voidaan kysyä koulun ilmapiiristä, opetuksesta ja arvioinnista, häirinnästä tai syrjinnästä sekä toiveita ja kehittämisideoita tasa-arvon edistämiseksi.

Lisäksi koulun tasa-arvotilannetta voidaan tarkastella koulua koskevien selvitysten kuten kiusaamiskyselyjen, KiVa-koulun kyselyn ja kouluterveyskyselyiden pohjalta.

Tasa-arvotilannetta voidaan arvioida ja käsitellä myös erilaisten toiminnallisten harjoitusten avulla. Ideoita löytyy esimerkiksi maailmakoulu.fi -sivustolta ja Unisefin [Compasito](#)-ihmisoikeuskasvatuksen käsikirjasta.

Koulussa voidaan lisäksi toteuttaa kirjallisia tasa-arvokyselyjä. Mallikysely, joka soveltuu erityisesti vanhemmille oppilaille, löytyy Opetushallituksen oppaasta Tasa-arvo in taitolaji. Kyselyn avulla selvitetään, miten oppilaat kokevat tasa-arvon toteutuvan omassa koulussaan ja mitä asioita he haluaisivat muuttaa.

Kirjallisen kyselyn lisäksi tai sijaan käydään oppilaiden kanssa tasa-arvokeskusteluja lähtökohtana tasa-arvosuunnitteluun. Aiheita voivat olla mm. seuraavat kysymykset:

1. Onko koulusi tasa-arvoinen? Kohdellaanko kaikkia oppilaita tasa-arvoisesti?

- kohteleekeko opettaja tyttöjä ja poikia samalla tavalla?
- kohtelevatko oppilaat toisiaan samalla tavalla?
- suhtaudutko itse samalla tavalla tyttöihin ja poikiin?

2. Käyttäytyisitkö koulussa toisin, jos olisit toista sukupuolta?

- voitko tehdä niitä asioita, joista pidät?
- odotetaanko sinun tekevän asioita vain sen takia, että olet tyttö/poika/muuta sukupuolta oleva oppilas?
- vaikuttavatko muiden mielipiteet valintoihisi?
- voitko olla oma itsesi koulussa?

3. Tunnetko olosi koulussa turvalliseksi?

- tuletko mielelläsi kouluun?
- missä/milloin et tunne oloasi turvalliseksi?
- pystytkö kertomaan opettajalle, jos sinua tai ystävääsi kiusataan?
- puuttuvatko opettajat kiusaamiseen riittävän hyvin?
- onko sinulla koulussa eri sukupuolta olevia kavereita?
- miten tyttöjen ja poikien ystävyyteen suhtaudutaan?

4. Millainen on mielestäsi tasa-arvoinen koulu?

- mikä koulussasi erityisesti edistää tasa-arvoa?
- onko sellaisia ongelmia, joihin voisit vaikuttaa omalla toiminnallasi?
- toivoisitko muutoksia oppitunneille, välitunneille tai koulumatkoille?

Tasa-arvokysely ja/tai -keskustelu käydään koulussa oppilaiden kanssa joka toinen vuosi. Sopiva ajankohta näiden toteuttamiseen on esimerkiksi Minna Canthin päivän aikaan.

Seksuaalisen häirinnän kyselyt koulun 5-6 -luokkalaisille toteutetaan vähintään joka toinen vuosi, esim. www.eimeidankoulussa.fi pohjalta.

5. TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSTYÖN OSA-ALUEET

5.1 OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Opetuksessa huolehditaan, että oppilaat saavat opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetuksessa käytettävät työvälineet, työaineet ja oppimateriaalit ovat kaikkien saatavilla. Oppilaat eivät saa

joutua epätasa-arvoiseen asemaan esimerkiksi sen vuoksi, että osalla heistä on käytettävissä omia digitaalisia laitteita. Mikäli opetukseen sisältyy leirikouluja, retkiä tai opintokäyntejä, jotka ovat maksullisia, varmistetaan, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua varallisuudesta huolimatta. Oppilailla ja opiskelijoilla on oikeus saada myös maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Oppilashuollon palveluiden tulee olla yhdenvertaisesti saavutettavissa riippumatta siitä, missä koulussa oppilas opiskelee.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Kaikissa kouluissa on toimintamalli kiusaamiseen puuttumiseen ja kiusaamistapausten selvittämiseen. Sen avulla varmistetaan, että kouluissa puututaan kaikenlaiseen kiusaamiseen ja syrjintään ja kasvatetaan oppilaita ja opiskelijoita, jotka eivät kiusaa muita. Kouluissa toteutetaan myös säännöllisesti kiusaamiskyselyt.

Koulujen toiminnassa otetaan huomioon oppilaiden edun ensisijaisuus, heidän oikeutensa ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi sekä heidän näkemystensä kunnioittaminen.

5.2 OPPIMISEN ARVIOINTI

Perusopetuksessa arviointi perustuu opetussuunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteet ja arviointiperusteet kerrotaan oppilaille. Oppilaan ikä huomioiden oppilasta ohjataan asettamaan itse tavoitteita omalle oppimiselleen. Arvioinnissa ei verrata oppilaiden suorituksia toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin tulee olla oppimista ohjaavaa. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä ja opettajan on annettava oppilaalle jatkuvaa palautetta hänen edistymisestään. Oppilaalle on annettava mahdollisuus osoittaa osaamistaan erilaisilla tavoilla. Käyttäytyminen arvioidaan erikseen, eikä oppilaan käytös vaikuta yksittäisestä oppiaineesta saatavaan arvosanaan. Oppilaalla on oikeus saada tietoa opettajalta arviointiperusteiden soveltamisesta häneen. Perusopetuksen päättöarvosanat annetaan yhdenvertaisin perustein. Koulujen sisällä on yhtenäinen arviointikulttuuri, joka perustuu opetussuunnitelmaan.

5.3 ELÄMÄNKATSOMUS VAKAUMUS JA MIELIPIDE

Syrjintä vakaumuksen perusteella on laissa kielletty. Kiellettyä on myös oman syrjivän käytöksen perustelemine vakaumuksella. Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisen elämäkatsomuksellisten arvojen loukkaamista. Nivalan kouluissa kunnioitetaan ihmisten erilaisia elämäntapoja ja – arvoja. Ilmapiiri on erilaisia vakaumuksia kohtaan avoin ja erilaisiin vakaumuksiin suhtaudutaan yhdenvertaisesti. Koska epäkunnioittava suhtautuminen toisen vakaumukseen saattaa johtua tietämättömyydestä ja ennakkoluuloista, pyritään järjestämään mahdollisuuksia tutustua erilaisiin arvomaailmoihin. Kouluissa voi vierailta tasapuolisesti eri elämäkatsomuksellisia mielipiteitä edustavia vieraita. Virallisessa tiedotuksessa ja henkilökunnan antamassa neuvonnassa kunnioitetaan erilaisia vakaumuksia ja erilaisia arvopohjia. Ruokailussa otetaan huomioon vakaumukset sekä erityisruokavaliot.

5.4 ETNINEN TAUSTA, KANSALLISUUS JA KIELI

Etnisestä taustastaan, kansallisuudestaan tai kielestään riippumatta kaikki ovat samanarvoisia. Oppilaiden, henkilökunnan ja vierailijoiden oikeutta etniseen ja kulttuuriseen identiteettiin kunnioitetaan. Rasismia ja etnistä syrjintää ei sallita. Tavoitteena on, että syrjintä ehkäistään jo ennalta. Syrjintätapaukset tunnistetaan ja niihin puututaan välittömästi. Monimuotoisuutta arvostavaa ja keskustelevaa toimintakulttuuria kehitetään sekä tuetaan tasa-arvoista kohtaamista ja vuorovaikutusta. Tulkkipalveluista pyritään huolehtimaan, jotta esimerkiksi koulun ja kodin yhteistyötä voidaan toteuttaa oppilaan huoltajan äidinkielestä huolimatta. Erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja sallitaan ja hyväksytään. Monikulttuurisuutta pidetään positiivisena resurssina, johon erilaiset ihmiset tuovat täydentävää osaamista. Monimuotoista osaamista pyritään hyödyntämään kaikessa toiminnassa.

5.5 SEKSUAALINEN SUUNTAUTUMINEN

Moninaiselle sukupuolen tai sukupuoleettomuuden ilmaisulle ja sukupuoli-identiteetin kehittymiselle ja sen pohtimiselle annetaan tilaa ja aikaa. Oppilaan, henkilökuntaan kuuluvan ja vierailijan seksuaalista suuntautumista kunnioitetaan. Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää ei sallita. Erilaisten ihmisten kohtaamisen ja arvostamisen kulttuuria tuetaan ja edistetään. Hyväksyvää, avointa ja sallivaa ilmapiiriä rakennetaan tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Oppilaat ja henkilökunta ottavat toiminnassaan ja tiedotuksessaan huomioon seksuaalisen moninaisuuden. Seksuaalisesta moninaisuudesta kerrotaan ja keskustellaan oppitunneilla osana opetussuunnitelmia ja opetusta.

5.6 SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ JA SEN EHKÄISY

Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Seksuaalisella häirinnällä luodaan usein uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Sillä on yhtymäkohtia kiusaamiseen, mutta häirinnän ei tarvitse aina olla ilkeämielistä. Vakavimmillaan häirintä voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikokseksi. Seksuaalinen häirintä voi olla esim.

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä,
- härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä,
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset,
- pornoaineiston esille asettaminen, seksuaalisesti värityneet kirjeet, puhelinsoitot tai sähköpostit,
- fyysinen koskettelu, seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset,
- siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa.

Oppilaiden ja koulujen henkilöstön tulee kohdella toisiaan kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Minkäänlaista henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa seksuaalista tai muuta häirintää - ei henkistä eikä fyysistä suvaita. Epäasialliseen kielenkäyttöön ja käyttäytymiseen puututaan. Jos oppilas on joutunut sukupuolisen häirinnän kohteeksi, tulee tämä ilmaista häiritsijälle ja mikäli tämä ei auta, tulee ilmoittaa asiasta opettajalle tai rehtorille. Tiedon saatuaan koulu ryhtyy poistamaan ongelmaa käytettävissään olevin keinoin. Toimenpiteet valitaan tapauskohtaisesti. Vakavimmat tapaukset ovat aina rikoksia ja niiden selvittely kuuluu poliisille.

5.7 VAMMAISUUS JA TERVEYDENTILA

Ketään ei syrjitä vammaan tai terveydentilan perusteella. Ihmisen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista, on sitten kyse psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Oppilaalla (ja henkilökuntaan kuuluvalla) on oikeus päättää, mitä hän kertoo yhteisönsä henkilöille terveydentilastaan tai vammastaan. Asiasta sovitaan aina oppilaan huoltajan kanssa. Koulussa tehdään mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyjä tai opiskelupaikka osoitetaan kouluun, jossa erityisjärjestelyt ovat mahdollisia. Näistä sovitaan erikseen asianomaisen kanssa. Esteettömät kulkureitit merkitään selkeillä opasteilla. Esteettömyys (portaat, hissit, ovet, wc-tilat, valaistus, hälyä ja kaikua vaimentavat materiaalit) varmistetaan suunniteltaessa uusia rakennuksia tai peruskorjattaessa vanhoja tiloja. Ovien avautumismekanismit suunnitellaan siten, että kaikki voivat käyttää samoja kulkureittejä. Viestintää (verkkosivut, oppaat, esitteet, opetusmateriaali, asiakirjat) kehitetään kaikkien saavutettavaan muotoon. Tarvittaessa hankitaan esimerkiksi siirrettäviä induktiosilmukoita ja henkilökuntaa koulutetaan niiden käyttöön.

6. TOIMENPITEET TASA-ARVON EDISTÄMISEKSI

6.1 SUKUPUOLITIE TOINEN OPETUS JA OHJAUS

Sukupuolittietoinen opetus

Sukupuolittietoinen opetus perustuu herkkyydelle tunnistaa yksilöllisyys ja persoonallisuus jokaisessa oppijassa. Opetuksessa tunnistetaan sukupuolittavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita ja puretaan niitä. Sukupuolittietoinen opetus rakentaa johdonmukaisesti sukupuolten tasa-arvoa. Sukupuolittietoinen lähestymistapa tunnistaa sukupuolten erot, mutta ei pidä niitä ainoastaan biologisina, vaan myös kulttuurisesti ja sosiaalisesti muotoutuneina. Sukupuolittietoisessa opetuksessa oppilasta ei esimääritellä hänen sukupuolensa mukaan ja ymmärretään, että sukupuolen ilmentäminen saattaa vaihdella tilannekohtaisesti ja yksilöllisesti.

Sukupuolittietoinen arviointi

Sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta peruskoulun arviointikulttuurin keskeisiä piirteitä ovat oikeudenmukaisuus ja eettisyys. Oppilaan sukupuoli ei saa vaikuttaa arviointiin. Arviointi on tasapuolista eikä perustu oppilaan sukupuoleen tai sukupuoleen liittyviin stereotyyppioihin.

Tasa-arvoa tukeva oppimateriaali

Tasa-arvolain mukaan opetusaineistojen tulee tukea oppilaitosten tasa-arvotyötä. Kouluissa oppimateriaalin tapaan rakentaa sukupuolta kannattaa suhtautua kriittisesti, sillä edelleen julkaistaan oppikirjoja ja muita materiaaleja, jotka jossain määrin toistavat yhteiskunnassa vallitsevia stereotyyppioita.

Sukupuolittietoinen ohjaus

Koulun ja opettajan tehtävänä on tukea lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia, ohjata heitä oppimis- ja opiskelutaidoissa sekä tukea heidän ammatillista kasvuaan, urakehitystään ja tulevaisuuden suunnitelmiaan. Jokainen opettaja ohjaa oman opetuksensa yhteydessä.

Sukupuolitietoisien ohjauksen keskeinen päämäärä, oppilaan toimijuuden ja toimintakyvyn vahvistuminen, merkitsee hänen kykyään tehdä mielekkäitä oppiaine- ja muita valintoja ja merkityksellisiä suunnitelmia, jolloin sukupuoli ei asetu tiedostamattomaksi rajoitteeksi tai esteeksi. Sukupuolten välinen eriarvoisuus on nostettava näkyviin, jotta tasa-arvoisuutta voidaan lisätä. On tärkeää huomioida kaveripiirin merkitys ja tiedostaa, että oppilaan voi olla vaikeaa tehdä vertaisryhmästään poikkeavia valintoja. Sukupuolitietoinen ohjaus perustuu vuoropuheluun ja edistää kriittistä reflektiota, omien arvojen, uskomusten ja oletusten pohdintaa.

6.2 TASA-ARVON EDISTÄMINEN OPPIAINEITTAIN

Peruskoulun tehtävänä on tarjota kaikille oppilaille yhtäläiset mahdollisuudet hankkia yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Oppilaita tulee tukea opetuksen ja ohjauksen avulla niin, että he voivat tehdä oppiaine-, koulutus- ja uravalintoja yksilöllisten ominaisuuksiensa, vahvuuksiensa ja motivaatiotekijöidensä, ei sukupuolensa, perusteella.

Vuosiluokat 1-2

Ikäryhmänsä mukaan oppilas rakentaa identiteettiään oppijana ja kouluyhteisön jäsenenä. Opetuksessa on tärkeää, että jokainen oppilas tulee kuulluksi omine havaintoineen ja kokemuksineen.

Suomen kielen ja kirjallisuus: Valitaan tekstit ja työtavat niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu. Tutustutaan teksteihin, joissa sukupuoliroolit ovat jotain muuta kuin stereotyyppioita toistavia.

Uskonto: Oppilas tutustuu uskonto- ja katsomusperinteiden moninaisuuteen. Opetuksessa käytetään paljon tarinoita, jolloin on hyvä mahdollisuus pohtia tarinoiden mies- ja naistoimijoiden rooleja.

Elämäkatsomustieto: Erilaiset yhdenvertaisuuteen, syrjintään ja oikeuksiin liittyvät kysymykset ovat vahvasti esillä opetuksessa.

Ympäristöoppi: Oppimissisältöihin kuuluva ihmistä, tunnetaitoja ja perhettä koskeva opiskelu antaa hyvän mahdollisuuden käsitellä sukupuoleen liittyviä asioita. Oppiaine mahdollistaa sukupuolistereotyyppien tutkimisen yhteiskunnassa (harrastukset, lelut jne.)

Matematiikka: Opetuksen lähtökohtana on käyttää oppilaille tuttuja ja heitä kiinnostavia aiheita ja ongelmia.

Kuvataide: Oppilaiden tekemiä omia kuvia käytetään kuvailmaisun ja tulkinnan lähtökohtana, mikä tarjoaa mahdollisuuksia sukupuolitietoisemmalle opetukselle.

Käsityö: Oppiaineessa irrottaudutaan tietoisesti perinteisestä jaosta tyttöjen ja poikien käsitöihin tai tekstiili työhön ja tekniseen työhön. Sisältöjen valintaa ohjaavat materiaalit ja työtavat.

Musiikki: Erilaiset roolit ja soittimet jakautuvat luokassa ilman sukupuolittuneita ennako-oletuksia oppilaiden taidoista tai kiinnostuksen kohteista.

Liikunta: Tarjotaan monipuolisia liikkumismahdollisuuksia kaikille, eikä erotella tyttöjen ja poikien liikuntaa.

Oppilaanohjaus: Tutustutaan ammatteihin ja työelämään luokan ja koulun sisäisistä tehtävistä sekä oppilaiden lähipiirien ammasteista.

Oppimiskokonaisuudet: Sukupuolten tasa-arvo. Tarkoituksena on tutustua sukupuolten tasa-arvon ideaan, mitä se tarkoittaa perheessä, luokassa, koulussa ja yhteiskunnassa.

Vuosiluokat 3-6

Ikäryhmässään nämä vuosiluokat ovat oppijana kehittymisen aikaa. Opettajan on tärkeää etsiä luontevia ja kannustavia tapoja käsitellä oppilaiden kanssa heidän kasvuaan. Oppilaat tulevat tässä iässä entistä tietoisemmaksi omasta sukupuoli-identiteetistään. Oppilaan tulee saada kokea olevansa osa sukupuolten tasa-arvoa edistävää yhteisöä. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja sukupuolten moninaisuus tulee ottaa huomioon oppiainekohtaisesti opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Suomen kieli ja kirjallisuus: Tavoitteena on, että oppilas tulee tietoiseksi itsestään viestijänä ja kielenkäyttäjänä. Oppilaille tarjotaan monipuolisesti erityyppistä luettavaa.

Kielten opetus: Opetuksessa käsitellään monipuolisesti erilaisia aiheita sekä käytetään vaihtelevia ja toiminnallisia työtapoja. Kannustetaan oppilaita eri kielten opiskeluun sukupuolesta riippumatta.

Ympäristöoppi: Sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään tarjoamalla jokaiselle oppilaalle sukupuolesta riippumatta mahdollisuuksia tutustua monipuolisesti kaikkiin ympäristöopin tiedonaloihin sekä niihin liittyvään teknologiaan, koulutuspolkuihin ja ammatteihin. Oppilaita kannustetaan toimimaan tasapuolisesti eri rooleissa esimerkiksi ryhmätöissä ja tutkimustehtävissä.

Uskonto: Tasa-arvoinen ihmisyyden on kaiken opetuksen perustana uskonnossa. Käsitellään lasten oikeuksia ja yksilön vastuuta itsestään ja muista. Ohjataan ymmärtämään ihmisoikeudet ja lasten oikeuksiin sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta.

Elämäkatsomustieto: Lähtökohta on oman katsomuksellisen identiteetin rakentumisen tukeminen, jolloin myös sukupuolen moninaisuus on luontevasti esillä.

Historia: Opetus auttaa oppilasta tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja, arvojännitteitä ja niissä tapahtuneita muutoksia eri aikoina. Naisten ja lasten elämää eri aikoina voidaan tarkastella eri keinoin ja näkökulmin.

Yhteiskuntaoppi: Oppilaita opetetaan toimimaan moninaisuutta ymmärtävässä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavassa moniarvoisessa yhteiskunnassa demokratian arvojen ja periaatteiden mukaan.

Musiikki: Oppilaita kannustetaan rohkeisiin soitinvalintoihin ja musiikin tekemiseen ilman osaamiseen ja sukupuoleen liittyviä odotuksia.

Kuvataide: Opetuksessa tarkastellaan taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin vaikutuksia oppilaiden mielipiteisiin, asenteisiin ja toimintatapoihin.

Käsityö: Paikallisessa opetussuunnitelmassa opetus suunnitellaan siten, että käsityöoppiaine sisältää tasapainoisesti teknisen ja tekstiilityön työtapoja ja sisältöjä. Käsityöoppiaineessa irrottaudutaan tietoisesti perinteisestä jaosta tyttöjen ja poikien käsityöhön.

Liikunta: Opetusryhmä voidaan jakaa joustavasti tarpeen mukaan opetusresurssi huomioiden sekä opetuksen tavoitteiden ja turvallisuuden saavuttamisen lähtökohdista. Opettajan tulee varmistaa, että sekä tytöt että pojat tutustuvat eri lajeihin monipuolisesti.

Oppilaanohjaus: Oppilaan ohjauksesta vastaa luokanopettaja yhdessä muiden opettajien kanssa. Oppilaat tutustuvat lähiseudun ammatteihin, työpaikkoihin ja elinkeinoelämän. Tutustumisen toteutuksessa huomioidaan, ettei toiminta vahvista sukupuolistereotyyppioita, vaan purkaa niitä.

Monialainen oppimiskokonaisuus sukupuolen tasa-arvosta: Oppimiskokonaisuuksien aiheet suunnitellaan ilmentämään opetussuunnitelman perusteissa kuvattuja toimintakulttuurien periaatteita, joista yksi on tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Tutkitaan, miten tasa-arvo toteutuu koulussa. Toteutetaan yhteistoiminnallisia sukupuolten tasa-arvoa käsitteleviä oppimistehtäviä oppiaineiden yhteistyönä, jotta käsitys sukupuolesta ja sukupuolten tasa-arvosta ja sen merkityksestä tulisi tutuksi. Edistetään oppilaiden tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja hyviä kaverisuhteita, parannetaan heidän valmiuksiaan suojella itseään erilaisissa kiusaamis- ja häirintätilanteissa sekä ohjataan oppilaita ketomaan huolistaan luotettavalle aikuiselle.

Vuosiluokat 7-9

Suomen kieli ja kirjallisuus: Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja sekä käsitellään monipuolisesti erilaisia aiheita, joiden avulla oppilaat tutustuvat myös eri arvomaailmoihin. Kannustetaan oppilaita lukemaan erilaisia tekstejä, joissa huomioidaan erilaiset arvomaailmat, kulttuurit sekä sukupuoliroolien moninaisuus. Valitaan tekstit ja työtavat niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu. Opetuksessa käytettävät työvälineet ovat kaikkien saatavilla.

Uskonto: Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja sekä käsitellään monipuolisesti erilaisia aiheita, joiden avulla oppilaat tutustuvat myös eri arvomaailmoihin, eri kulttuureihin ja ihmisoikeuksiin. Uskonossa korostetaan uskonnon ja omantunnon vapautta. Uskonossa valitaan tekstit ja työtavat niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu. Opetuksessa käytettävät työvälineet ovat kaikkien saatavilla.

Elämäkatsomustieto: Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja sekä käsitellään monipuolisesti erilaisia aiheita, joiden avulla oppilaat tutustuvat myös eri arvomaailmoihin, eri kulttuureihin ja ihmisoikeuksiin. Elämäkatsomustiedossa valitaan tekstit ja työtavat niin, että oppilaiden yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo toteutuu. Opetuksessa käytettävät työvälineet ovat kaikkien saatavilla.

Historia: Opetus auttaa oppilasta tunnistamaan yhteiskunnassa olevia arvoja, arvojännitteitä ja niissä tapahtuneita muutoksia eri aikoina. Naisten, lasten ja eri vähemmistöjen elämää eri aikoina tarkastellaan eri keinoin ja näkökulmin useissa yhteyksissä.

Yhteiskuntaoppi: Oppilaita opetetaan toimimaan demokratian arvojen ja periaatteiden mukaan moninaisuutta ymmärtävässä, ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa kunnioittavassa yhteiskunnassa. Mm. ajankohtaisia uutisia käsittelemällä oppilaita ohjataan tarkastelemaan yhteiskunnallista toimintaa sekä eri yhteisöjä ja vähemmistöryhmiä avarakatseisesti.

Maantieto: Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään tarjoamalla jokaiselle oppilaalle sukupuolesta riippumatta mahdollisuuksia tutustua monipuolisesti kaikkiin maantiedon aloihin sekä niihin liittyvään teknologiaan, koulutuspolkuihin ja ammatteihin. Oppilaita kannustetaan toimimaan tasapuolisesti eri rooleissa esimerkiksi ryhmätöissä ja tutkimustehtävissä

Biologia: Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään tarjoamalla jokaiselle oppilaalle sukupuolesta riippumatta mahdollisuuksia tutustua monipuolisesti kaikkiin biologian aloihin sekä niihin liittyvään teknologiaan, koulutuspolkuihin ja ammatteihin. Oppilaita kannustetaan toimimaan tasapuolisesti eri rooleissa esimerkiksi ryhmätöissä ja tutkimustehtävissä

Matematiikka: Matematiikan opetus on opetussuunnitelman mukaista. Oppilaille jaetaan koululta matematiikan opetuksessa tarvittavat materiaalit ja tunneilla kaikilla on käytössä samanlaiset laskimet. Matematiikan opetuksessa kaikilla oppilailla on samanlaiset mahdollisuudet oppimiseen taustasta riippumatta. Tukea on saatavilla aina, kun sille on tarvetta. Matematiikan opetuksessa toteutuu sukupuolten välinen tasa-arvo sekä yhdenvertaisuus ja opetusmateriaali on näiltä osin neutraalia.

Fysiikka ja kemia: Fysiikan ja kemian opetus on opetussuunnitelman mukaista. Kaikilla oppilaille on käytössä samanlaiset välineet koulun puolesta fysiikan ja kemian käytännön töissä. Fysiikan ja kemian ryhmätöissä ei ole sukupuoleen rajoittuvia ryhmäjakoja. Mahdolliset fysiikan ja kemian opintoretket esimerkiksi tehtäisiin ovat mahdollisia kaikille opiskelijoille. Fysiikan ja kemian opetusmateriaali toteuttaa sukupuolten välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Kielet: Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja sekä käsitellään monipuolisesti erilaisia aiheita, joiden avulla oppilaat tutustuvat myös eri arvomaailmoihin. Kannustetaan oppilaita kielten opiskeluun taustasta riippumatta. Opetuksessa käytettävät työvälineet ovat kaikkien saatavilla. Yhteisen varainhankinnan sekä hankerahoituksen avulla kiinnostuneilla on mahdollisuus päästä mm. matkalle kansainvälisten projektien tiimoilta tai Saksan ryhmän kanssa.

Oppilaanohjaus:

Opinto-ohjaus tukee tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistä. Ohjauksessa edistetään oppilaan luottamusta omiin tasavertaisiin mahdollisuuksiinsa opinnoissa, valinnaisissa opinnoissa, TET-jaksoissa, ammatinvalinnassa, jatkokoulutuksessa ja työelämässä. Oppilasta ohjataan tiedostamaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitys valinnoissaan.

Kuvataide: Kuvataiteen tehtävät ovat kaikille samoja ilman sukupuolittuneita ennako-oletuksia oppilaiden taidoista tai kiinnostuksen kohteista. Kuvataiteen opetuksessa voidaan tarkastella ja mahdollisuuksien mukaan toteuttaa kuvia, joissa käsitellään tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä teemoja.

Käsityö: Paikallisessa opetussuunnitelmassa opetus suunnitellaan siten, että käsityöoppiaine sisältää sekä teknisen työn että tekstiilityön työtapoja ja sisältöjä. Käsityöoppiaineessa irrottaudutaan tietoisesti perinteisestä jaosta tyttöjen ja poikien käsityöhön. Opetuksessa painotetaan oppilaiden omia kiinnostuksen kohteita.

Kotitalous: Opetusryhmässä työskennellään joustavasti työryhmiä vaihdellen, tavoitteena oppia työskentelemään kaikkien kanssa. Töitä jaetaan ja vaihdellaan tasapuolisesti kaikkien oppilaiden kesken oppilaiden allergiat ja rajoitukset huomioiden. Kotitaloudessa sukupuolten tasa-arvo sisältyy kaikkiin oppitunteihin. Oppilaita kannustetaan työskentelyyn ilman osaamiseen ja sukupuoleen liittyviä odotuksia.

Musiikki: : Erilaiset roolit musiikin tekemisessä jakautuvat luokassa yhdenvertaisesti ilman sukupuolittuneita ennako-oletuksia oppilaiden taidoista tai kiinnostuksen kohteista. Tunneilla kaikkia kohdellaan toisia kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Oppilaita kannustetaan rohkeisiin soitinvalintoihin ja musiikin tekemiseen ilman osaamiseen ja sukupuoleen liittyviä odotuksia.

Liikunta: Tunneilla kohdellaan toisia kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Työpareja ja työskentelyryhmiä vaihdellaan. Liikuntatuntien monipuoliset sisällöt kuuluvat kaikille sukupuolesta tai sukupuoli-identiteetistä riippumatta. Työskentelytavoissa ja -tehtävissä huomioidaan jokaisen terveydentila tai mahdollisten vammojen asettamat rajoitteet. Arvioinnissa ei vertailla oppilaita toisiinsa, vaan jokaisen omaa edistymistä taidoissa ja tiedoissa.

Terveystieto: Tunneilla kohdellaan toisia kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Työpareja ja työskentelyryhmiä vaihdellaan. Oppitunneilla ei kysytä kenenkään henkilökohtaisia terveystietoja mutta oppituntien keskusteluissa oppilas voi halutessaan jakaa asiaan kuuluvia esimerkkejä omasta elämästään. Terveystiedon opetuksen aihealueet ovat erittäin laajoja ja niissä käsitellään muun muassa sukupuolten tasa-arvoa, terveyden yksilöllisyyttä ja ihmisoikeuksien toteutumista.

7. MUISTILISTA KOULUILLE TOIMINNALLISTA TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAA VARTEN

Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä koordinoi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä.

Joka toinen vuosi:

Seksuaalisen häirinnän kysely koulun 5-6 –luokkalaisille

Tasa-arvokysely ja/tai keskustelu (esim. Minna Canthin päivän aikaan)

- Näiden pohjalta tehdään yhteenveto koulun tasa-arvotilanteesta.

Joka vuosi:

Kirjataan koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanne, tavoitteet, toimenpiteet ja arviointi oppilashuoltosuunnitelmaan ja lukuvuosisuunnitelmaan.

Oppilashuoltosuunnitelma

- Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanne kyselyjen pohjalta.
- Koulun tasa-arvotilanteen pohjalta määritellään konkreettinen tavoite/tavoitteet.
- Sovitaan toimenpiteet.
- Keväällä arvioidaan tavoitteen/tavoitteiden saavuttaminen.

Lukuvuosisuunnitelma

- Viedään lukuvuosisuunnitelmaan oppilashuoltosuunnitelmassa olevat asiat osaksi lukuvuoden muiden tavoitteiden ja toimenpiteiden kokonaisuutta.
- Lukuvuosisuunnitelmassa voidaan myös viitata oppilashuoltosuunnitelmaan.

Lähteet ja lisätietoa

<https://tasa-arvo.fi/tasa-arvoty-kouluissa-ja-oppilaitoksissa>

<https://yhdenvertaisuus.fi/>

<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/tasa-arvosuunnittelu>

<https://maailmankoulu.fi/>

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelma>

<https://www.finlex.fi>

https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/Compasito_SU_pdf_netiversio.pdf

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/tasa-arvoty-taitolaji>

Nivalan kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ops/216382/perusopetus/tiedot>